

HUMANITIES INSTITUTE
Feruza Shermatova-Omerani, Ph.D.

KANLI YILLAR / KANDUU JYLDAR (1935)

Aalı Tokombayev (1904-1988)

Kaynak:

Tokombaev, A. (1991). *Kanduu jyldar*. Uchkun.

GENEL BILGI

Yazar

Aalı Tokombaev, 1904 yılında Kemin ilçesine bağlı Kaiyngdy köyünde dünyaya geldi. 1922'de Taşkent'teki Sovyet Parti Okuluna kabul edildi. 1923–1927 yılları arasında ise V. İ. Lenin'in adını taşıyan Orta Asya Komünist Üniversitesinde eğitim aldı.

Tokombaev, 1927 yılında Çuy ilçesi Halk Eğitimi Dairesinin başına getirildi. 1927–1929 yılları arasında *Kyzyl Kyrgyzstan* gazetesinin editörlüğünü yaptı. Ardından 1930–1931 yıllarında Moskova'da bulunan Merkez Yayınevinde Kırgızca yayınlar bölümünün editörü olarak görev yaptı.

1931'den itibaren Kırgız Devlet Yayınevinde (*Kyrgyzmambas*) baş editör olarak çalıştı. 1934–1949 yılları arasında Kırgızistan Yazarlar Birliğinin Yönetim Kuruluna başkanlık etti. Bu yıllarda aynı zamanda *Sovetskaya Kyrgyzstan* dergisinin baş editörlüğünü yaptı ve SSCB Bilimler

Akademisinin Kırgız şubesine bağlı Dil, Edebiyat ve Tarih Enstitüsünün müdürlüğünü yürüttü. 1955–1956 yıllarında ise *Chalğan* adlı mizah dergisinin baş editörlüğünü üstlendi.

Tokombaev, 1962–1978 yılları arasında yayımlanan dokuz ciltlik *Kıskaçça Adabiy Entsiklopediya* (*Kyskacha Adabiy Entsiklopediya*) adlı edebiyat ansiklopedisinin Kırgız edebiyatıyla ilgili çalışmalarına da katkıda bulundu.

Stalin dönemindeki siyasi baskılar sırasında Tokombaev de ağır suçlamalarla karşı karşıya kaldı. Milliyetçilik, "Sosyal-Turan Partisi"ne üye olmak ve Japonya adına casusluk yapmakla suçlandı. Kasım 1937'de tutuklandı ve Haziran 1939'a kadar hapiste kaldı. Bu süreçte daha önce yayımlanmış eserlerinin tamamı imha edildi. 4 Haziran 1939'da serbest bırakıldı.

Tokombaev'in edebî mirası, ölümünden sonra da önemini korudu. 1988 yılında, vefatının ardından, resmî olarak aklandı ve itibarı iade edildi. 2007'de onun adına ulusal bir edebiyat ödülü oluşturuldu. Bu ödül, şiir, düzyazı, tiyatro ve gazetecilik alanlarında başarılı çalışmalar yapan edebiyatçılara verilmektedir.

Tokombaev'in *Oktyabrdın Kelgen Kezi* adlı şiiri, Kırgızistan'ın ilk gazetesi olan *Erkin-Toonun* 7 Kasım 1924 tarihli ilk sayısında yayımlandı. İlk şiir kitabı *Lenin Jönündö*, 1927'de Taşkent'te basıldı. Eser daha sonra gözden geçirilerek 1936 yılında *Lenin* adıyla yeniden yayımlandı.

Tokombaev'in eserleri başta Rusça olmak üzere Ukraynaca, Kazakça, Tacikçe, Özbekçe ve Litvancaya çevrildi; bazı eserleri yurt dışında da yayımlandı. Kendisi de Samuel Marshak, Abay Kunanbayev ve Jambul Jabayev'in eserlerinden bazılarını Kırgızcaya çevirdi.

Tokombaev, Kırgız SSC Devlet Marşı'nın yazarları arasında yer aldı. Ayrıca SSCB Marşı ile *Internatsionalin* Kırgızcaya çevrilmesine katkıda bulundu. *Tan Aldında* adlı romanı, 1967 yılında Kırgız SSC Toktogul Devlet Ödülü'ne layık görüldü. 1934'ten itibaren SSCB Yazarlar Birliğinin üyesi olan Tokombaev, 1945 yılında Kırgız SSC Halk Şairi unvanını aldı.

Eser

Kanlı Yıllar (Kanduu Jyldar), A. Tokombayev'in *Şafaktan Önce (Tang Aldynda)* adlı tarihî manzum romanının ilk bölümüdür. Eser ilk kez 1935 yılında yayımlanmış ve 1940 yılında yeniden basılmıştır. İkinci bölüm ise 1947 yılında yayımlanmıştır. Tokombayev, roman üzerinde uzun yıllar çalışmış; metni yeniden düzenlemiş, tarihî malzemeyi genişletmiş ve araştırmalarından elde ettiği yeni bilgileri esere eklemiştir. Bu uzun çalışma sürecinin ardından roman, 1962 yılında gözden geçirilmiş hâliyle *Şafaktan Önce (Tang Aldynda)* adıyla yayımlanmıştır.

Arka Plan

Kanlı Yıllar, A. Tokombayev'in yaklaşık otuz yıl boyunca üzerinde çalıştığı bir eserdir. Şair, dönemin tarihî olaylarını ve toplumsal koşullarını araştırarak topladığı malzemeyi edebî bir anlatıya dönüştürmüş, metni zaman içinde yeniden gözden geçirip geliştirmiştir.

Eserin yayımlanması Tokombayev'in edebî kariyerinde önemli bir dönüm noktası olmuş, kısa sürede geniş bir okuyucu kitlesine ulaşarak şairin ününü artırmıştır. Bu dönemde Tokombayev "Kırgız Halkının Şairi" olarak tanınmaya başlamıştır.

Ancak eserin başarısı, dönemin siyasî baskılarından bağımsız değildi. Tokombayev tutuklanmış ve *Kanlı Yıllar* ile bağlantılı olarak "milliyetçilik" ile suçlanmıştır.

Roman üzerindeki uzun süreli çalışmalar, Tokombayev'in tarihî malzemeye titizlikle yaklaşımını ve eseri sürekli geliştirme çabasını ortaya koyar. *Kanlı Yıllar*, bu yönüyle hem 1916 olaylarının edebî bir yansıması hem de Kırgız edebiyatında tarihî konuların işlenişinde önemli bir örnektir.

KIŞILAR

Alımkul: Halkının yanında yer alan, ayaklanmaya aktif olarak katılan cesur bir şair ve savaşıdır.

Anlatıcı: Olayları aktaran ve Çarlık yönetimine ilişkin kendi görüşlerini dile getiren yazarın kendisidir.

Er Cunuş: Alımkul'un yakın arkadaşı ve ayaklanma sırasında halkın yanında yer alan bir savaşıdır.

Kanat Han: Kendi çıkarlarını halkının çıkarlarının önünde tutan bir önder olarak tasvir edilir.

Pristav (Vali): Çarlık yönetimini temsil eden acımasız bir yöneticidir.

Bugay Molur: Çarlık yönetiminin asker toplama emrine karşı çıkan ilk Dungan önderidir.

Çolponkul: Çarlık makamlarıyla iş birliği yapan bir Solto lideridir.

Aşım: Ayaklanma sırasında halkın yanında yer alan önderlerden biridir.

Cantay: Solto boyu liderlerinden biri olup romanda olumsuz bir karakter olarak tasvir edilir.

Kıdır: Halkın yanında duran bir liderdir.

Kümüşay: Koçkor'daki ilk kuyuyla ilişkilendirilen efsanevi yoksul bir kadındır.

ÖZET

Roman, Çarlık Rusyası yönetimindeki Türkistan'da gençlerin Rus ordusuna alınmasını öngören kararın ardından yaşanan toplumsal gerilimi ele alır. Bazı gruplar bu uygulamaya karşı çıkarken, Çarlık yönetimiyle iş birliği yapan yerel yöneticiler emri yerine getirmek üzere harekete geçer. Dungan yöneticisi Bugay Molur'un emre uymayı reddetmesi üzerine cezalandırılarak hapse atılması, dönemin siyasî koşullarını yansıtan önemli olaylardan biridir.

Kırgız bölgelerinde de askere alınacak gençlerin listeleri hazırlanır ve özellikle yoksul ailelerin oğulları seçilir. Varlıklı aileler ise kendi çocuklarını askerlikten uzak tutmayı başarır. Bu eşitsizlik halkın tepkisini giderek artırır ve gençler zorunlu askerlik uygulamasına karşı çıkar. Yerel yöneticilerin Çarlık makamlarıyla iş birliği yapması da toplumdaki huzursuzluğu derinleştirir.

Biriken tepkiler sonunda ayaklanmaya dönüşür. İlk günlerde Kırgız savaşılar bazı önemli başarılar elde etse de Çarlık hükümetinin gönderdiği düzenli ve daha iyi silahlanmış birlikler karşısında direniş kısa sürede bastırılır. Bunun ardından savaşılar ve siviller evlerini terk ederek Çin'e doğru kaçmak zorunda kalır.

Bu Ürkün, halk için büyük bir felakete dönüşür. Çarlık askerleri kaçan kabilelerin peşine düşerek üzerlerine ateş açar ve çok sayıda insan hayatını kaybeder. Kurbanların cesetleri yaklaşık kırk kilometrelik bir alana yayılır. Bu zorlu yolculuk sırasında romanın kahramanları Alımkul ve Er Cunuş cesaretleriyle öne çıkar ve birçok insanın hayatını kurtarır. Çin'e uzanan göç, romanda Kırgız halkının yaşadığı büyük acı ve kayıpların en çarpıcı örneklerinden biri olarak anlatılır.

OLAYLAR

Ayaklanma

Valinin Asker İstemesi Vali salona girdiğinde boluşlar ve köy ağaları çoktan yerlerini almıştı. Herkes onun ne söyleyeceğini bekliyordu. Vali, tercüman aracılığıyla Çarlık ordusuna gönderilecek gençlerin listesini

istedi. Salonda ağır bir sessizlik oluştu. Bu emir, köylerdeki on sekiz ile kırk beş yaş arasındaki erkeklerin hayatını değiştirecekti. Bazıları başlarını öne eğdi. Kimileri birbirine baktı, fakat kimse konuşmaya cesaret edemedi. Vali ise sabırsızlanıyordu. Onun için bu yalnızca yerine getirilmesi gereken bir emirdi; halk içinse aileleri parçalayacak büyük bir felaketin başlangıcıydı.

Bular Moguy'un Karşı Çıkışı Dunganların yöneticisi Bular Moguy sessizliği bozdu. Valiye herhangi bir asker listesi vermeyeceğini söyledi. Dunganların Çin'den kaçarak bu topraklara geldiklerini, fakat Rus yönetiminin buyruğu altına girmeyi kabul etmeyeceklerini açıkladı. Halkının özgür bırakılmasını istedi. Sözleri salondaki havayı bir anda değiştirdi. Vali öfkesini gizleyemedi. Bular Moguy ise geri adım atmadı. Kendisinden istenen listeyi vermek yerine halkının hakkını savundu. Salonda bulunan diğer yöneticiler sessizce onu izliyordu. Kimse valinin öfkesinin nereye varacağını bilmiyordu.

Bular Moguy'un Tutuklanması Vali, Bular Moguy'un sözlerinden sonra daha fazla beklemedi. Onun tutuklanarak Almatı'ya gönderilmesini emretti. Askerler Bular Moguy'un yanına geldiğinde salonda derin bir sessizlik vardı. O, başını eğmeden yerinden kalktı ve askerlerle birlikte dışarı çıktı. Arkasından kapı kapandığında içeridekiler hâlâ susuyordu. Vali yeniden asker listelerini istedi. Artık herkes ne olacağını anlamıştı. Emre karşı çıkmanın bedeli ağırdı. Bular Moguy'un götürülmesi, diğer yöneticilere açık bir uyarı olmuştu. Salondaki korku, insanların yüzlerinde sessizce görülüyordu.

Çolponkul'un Listesi Çolponkul elindeki listeyle valinin karşısına çıktı. Kâğıtta on sekiz ile kırk beş yaş arasındaki gençlerin isimleri yazılıydı. Liste valinin önüne bırakıldığında, orada bulunan herkes bunun ne anlama geldiğini biliyordu. Bu isimlerin her biri bir evin oğluydu. Ardından diğer yerel yöneticiler de ellerindeki listeleri sundular. Emir böylece köy köy uygulanmaya başladı. Gençlerin isimleri yazılıyor, ailelerin itirazlarına kulak verilmiyordu. Bazı anneler oğullarını saklamayı düşünürken bazı babalar yöneticilerin kapısına gidip yalvarıyordu. Fakat karar çoktan verilmişti.

Köylerdeki Korku Haber köylere ulaştığında insanlar ne yapacağını şaşırdı. Yöneticiler gençlerin isimlerini topluyor, emre karşı çıkanları korkutuyordu. Bazı aileler oğullarını uzak yerlere göndermeye çalıştı. Bazıları ise evlerinde sakladı. Fakat herkes aynı korkuyu taşıyordu. Bir gece kapının çalınmasından, askerlerin gelmesinden ve çocuklarının ellerinden alınmasından endişe ediyorlardı. Anneler oğullarına bakarken içlerini büyük bir kaygı kaplıyordu. Köylerde daha önce duyulmayan bir sessizlik oluşmuştu. İnsanlar yüksek sesle konuşmuyor, birbirlerine yalnızca fısıldayarak olanları anlatıyordu.

Zenginler ve Yoksullar Asker toplama emri zenginlerle yoksullar arasındaki farkı daha da belirginleştirdi. Varlıklı aileler para ve mal vererek oğullarını koruyabiliyordu. Yoksul ailelerin ise böyle bir seçeneği yoktu. Onlar çoğu zaman evin en güçlü ve çalışkan oğlunu vermek zorunda kalıyordu. Bir annenin yıllarca büyüttüğü çocuğu elinden alınırken, başka bir aile yalnızca mal vererek bu yükten kurtulabiliyordu. Bu eşitsizlik insanların içindeki öfkeyi büyüttü. Halk, aynı emrin herkese verildiğini fakat bedelini herkesin aynı şekilde ödemediğini görmeye başladı. Bu durum dayanılmaz bir hâl alıyordu.

Toprakların Elinden Alınması Halkın yaşadığı sıkıntılar bununla da bitmiyordu. Verimli topraklar ve su kaynakları da insanların elinden alınıyordu. Yıllardır aynı tarlalarda çalışan aileler artık kendi topraklarında bile rahat değildi. Sulama yerlerinin kaybedilmesi geçimlerini doğrudan etkiliyordu. Toprak küçüldükçe yoksulluk büyüyor, yoksulluk arttıkça insanlar yöneticilere daha bağımlı hâle geliyordu. Bir ailenin elinde kalan son şey bile kolayca alınabiliyordu. İnsanlar bu düzenin içinde her gün biraz daha sıkışıyordu. Yaşananlar yalnızca ekonomik bir kayıp değildi; insanların yurtlarıyla ve hayatlarıyla kurduğu bağ da giderek zayıflıyordu.

Ocak Başındaki Ezgiler Akşam olduğunda insanlar ocak başında toplanıyordu. Gün boyunca yaşananları konuştuktan sonra Alimkul'un hüzünlü ezgileri duyuluyordu. Onun sesi halkın içindeki acıyı ve umudu birlikte taşıyordu. Alimkul, insanların bir arada durması gerektiğini söylüyordu. Kalabalığı göle benzetiyor, gölün sakin olduğu zaman sessiz kaldığını; fakat öfkelenildiğinde dalgalarının önüne çıkan her şeyi sürüklediğini anlatıyordu. İnsanlar onu sessizce dinliyordu. Söyledikleri, gecenin karanlığında uzun süre yankılanıyordu. Herkes kendi derdini düşünürken, birlik olmanın belki de tek çıkış yolu olduğunu yavaş yavaş anlamaya başlıyordu.

Ağır Vergiler Halkın üzerine asker toplama emrinin yanı sıra ağır vergiler de yüklenmişti. Para, kürk, keçe çorap ve çadır başına alınan vergiler özellikle yoksul aileleri zor durumda bırakıyordu. İnsanlar kendi geçimleri için ayırdıkları az miktardaki ürünün bir bölümünü de vermek zorundaydı. Bir yandan topraklarını kaybediyor, diğer yandan vergi ödüyor ve oğullarını Çarlık ordusuna göndermeye hazırlanıyorlardı. Her yeni yük, insanların sabrını biraz daha azaltıyordu. Köylerde artık aynı soru soruluyordu: Daha ne kadar dayanabiliriz? Bu soru, giderek büyüyen öfkenin sessiz ifadesiydi.

Ağır Hayat Günler geçtikçe halkın yaşadığı hayat daha da ağırlaştı. İnsanlar gördükleri haksızlıklardan açıkça söz etmekten korkuyordu. Güçlü olanlar kendilerini korurken sıradan insanlar her yeni baskıyla biraz daha eziliyordu. Toprakların alınması, ağır vergiler ve asker toplama emri üst üste gelmişti. İnsanların nefes alacak yeri kalmamış gibiydi. Bu yüzden yaşadıkları dönem onlar için gerçekten dar bir zamandı. Geceleri insanlar sessizce oturuyor, geleceğin ne getireceğini düşünüyorlardı. İçlerinde büyüyen korkunun yanında başka bir duygu da güçleniyordu: Artık böyle yaşamak istemiyorlardı.

Direniş Hazırlık Köylerde sessiz bir hazırlık başladı. İnsanlar oraklarını, baltalarını, tırpanlarını ve kılıçlarını ustalara götürüp onartıyordu. Bazıları sırtıkların ucuna mızrak ve süngü bağlıyordu. Tyan-Şan'ın eteklerinde, ormanların içinde genç ustalar geceleri demir dövüyordu. Ateşin ışığı yüzlerine vuruyor, çekiç sesleri karanlığı dolduruyordu. Kimse yüksek sesle ne yaptığını anlatmıyordu. Fakat herkes yaklaşan çatışmayı hissediyordu. İnsanların ellerindeki araçlar yavaş yavaş silaha dönüşüyordu. Bu hazırlık, yıllardır biriken öfkenin artık sözlerden çıkıp eyleme dönüşmeye başladığını gösteriyordu.

Soruşturmalar Halka öncülük eden Kırgız önderler kısa süre içinde yöneticilerin hedefi hâline geldi. Onlar hakkında çeşitli suçlamalar ortaya atıldı. At çaldıkları ileri sürülerek soruşturmalar açıldı. Ancak asıl amaç bu kişileri susturmak ve halktan uzaklaştırmaktı. Bazıları hapse atılmakla, bazıları Sibirya'ya gönderilmekle tehdit edildi. Gençler ise yöneticilerin mühürlerine el koymaya başladı. Böylece resmî işlemlerin yürütülmesini engellediler. Yöneticilerin toplantılarını da zorlaştırdılar. Halkın üzerindeki baskı arttıkça direniş de büyüyordu. Artık insanlar yalnızca konuşmuyor, açıkça karşı koymaya başlıyordu.

Ayaklanmanın Yayılması Çarlık yönetimine karşı başlayan direniş kısa sürede farklı bölgelere yayıldı. Semerkant, Almatı, Merkin ve Çaldıbar'dan gelen haberler köylere ulaşıyordu. Kazakların ve Kırgızların bazı bölgelerde hazırlık yaptığı, kimi yerlerde ise Çarlık birliklerinin geri çekildiği söyleniyordu. Taşkent'in isyancıların eline geçtiği haberi de yayıldı. Bu haberler halk arasında büyük heyecan yaratıyordu. Her yeni gelişme, insanların yalnız olmadıklarını düşünmelerine yol açıyordu. Ancak aynı zamanda Çarlık yönetiminin daha büyük bir güç göndereceği korkusu da büyüyordu. Ayaklanma artık geniş bir coğrafyaya yayılmıştı.

Çolponkul ve Cantay Solto boyunun liderlerinden Çolponkul ve Cantay, Çar'ın asker toplama emrine uymayı kabul etti. Halk ise onların bu tavrından memnun değildi. İnsanlar kendi liderlerinin yanlarında durmasını beklerken, onların Çarlık yönetimiyle birlikte hareket ettiğini gördü. Bu nedenle Çolponkul ve Cantay halkın gözünde olumsuz bir konuma düştü. Onların tavrı, Kızıl gibi halkın yanında yer alan liderlerle büyük bir karşıtlık oluşturuyordu. Köylerde insanlar artık yalnızca Çarlık memurlarına değil, kendi içlerinden çıkıp onların yanında duran yöneticilere karşı da öfke duyuyordu.

Kızıl Kızıl halkın yanında yer alan liderlerden biriydi. Köylerde dolaşarak, insanların yaşadığı sıkıntıları yakından görüyor ve onların sözlerini dinliyordu. Halkın gücünün birlikten geçtiğine inanıyordu. İnsanlar birbirinden uzak durduğu sürece yöneticilerin onları kolayca baskı altında tutabileceğini biliyordu. Bu yüzden herkesi bir arada durmaya çağırıyordu. Kızıl'ın yanında toplanan insanlar, korkularına rağmen artık seslerini yükseltmeye başlamıştı. O, savaşın başlamasından önce bile halkın içinde güçlü bir dayanışma duygusu oluşturmaya çalışıyordu. Onun için asıl güç, insanların birbirini yalnız bırakmamasıydı.

Esirler Ayaklanmanın bazı bölgelerinde çok sayıda savaşçı yakalandı. Dağlarda ele geçirilen 517 kişi Aksu'daki nezarethaneye götürüldü. Esirler burada ağır hakaretlere ve şiddete maruz kaldı. Yaralı ve yorgun olmalarına rağmen kendilerine merhamet gösterilmedi. Bazıları sessizce oturuyor, bazıları ise gördükleri kötü muamele karşısında öfkesini gizlemeye çalışıyordu. Savaş meydanında ellerinde silah

vardı; şimdi ise tamamen savunmasızdılar. Fakat uğradıkları baskı sona ermedi. Ayaklanmanın bastırılmasıyla birlikte onlar için başka bir mücadele başlamıştı. Bu kez karşılarında silah değil, acımasız bir muamele vardı.

Yüz Yüze Çarpışma Kırgızların Rus göçmenlere saldırmasıyla çatışmalar daha da sertleşti. Çarlık birlikleri bölgeye gönderildi ve savaş kısa sürede genişledi. Issık Göl çevresinde ayaklanmacılar çok sayıda tüfek ve mühimmat ele geçirerek bunları savaşçılara dağıttı. Bir süre için güçleri arttı. Fakat karşılarında düzenli ve iyi silahlanmış birlikler vardı. Bazı varlıklı kişiler ele geçirilen silahların bir bölümünü kendilerine almak isteyince halk arasında anlaşmazlık çıktı. Yine de birçok genç silahını bırakmadı. Çatışmaların en şiddetli anlarında savaşçılar birbirlerinin yanında durarak Çarlık askerlerine karşı koymaya devam etti.

Kanat Han'ın Liderliği Kanat Han uzun zamandır Rus yönetimine karşı bir mücadele düşüncesi taşıyordu. Ayaklanma başladığında halkın bir bölümü onu lider olarak seçti. Çevresinde toplanan gençler tüfeklerini, kılıçlarını ve mızraklarını hazırladı. En iyi atlar seçildi ve savaşçılar gruplara ayrıldı. Kanat Han için artık yalnızca kendi düşünceleri değil, ona güvenen insanların hayatı da söz konusuydu. Fakat Çarlık ordusu çok daha güçlüydü. Modern silahlarla donatılmış birlikler bölgeye geldikçe direniş zorlaştı. Kanat Han savaşçılarını bir arada tutmaya çalıştı, fakat savaşın yönü giderek değişiyordu.

Kanat Han'ın Sözleri Çatışmadan önce Kanat Han geçmişten ve atalarından söz etti. Kırgızların büyük bir geçmişe sahip olduğunu hatırlattı. Türkistan'ın eski kahramanlarından, Osmanlı Türklerinden ve dinden söz etti. Halkının eğitim görmesini istediğini söyledi. Sözlerinde yalnızca yaklaşan savaşa değil, halkının geleceğine dair düşünceler de vardı. Çevresindeki gençler onu dikkatle dinliyordu. Bazıları bu sözlerden cesaret buluyor, bazıları ise sessizce düşünüyordu. Kanat Han için mücadele yalnızca silahlarla yapılacak bir savaş değildi. Onun sözlerinde halkın kimliğini, geçmişini ve geleceğini koruma düşüncesi de yer alıyordu.

Çarpışmanın Şiddetlenmesi Çarlık birlikleri ilerledikçe savaş daha kanlı hâle geldi. Kırgız savaşçılar ellerindeki sınırlı silahlarla karşı koymaya çalışıyordu. Alimkul ve Cunuş en ön saflarda yer alıyor, gençleri cesaretlendiriyordu. Fakat karşılardaki birliklerin silah gücü çok daha fazlaydı. Yeni askerler geldikçe direnişçiler geri çekilmek zorunda kaldı. Vadilerde silah sesleri yankılanıyor, atlar ürküyor, insanlar birbirlerini kaybediyordu. Bazı savaşçılar sonuna kadar mücadele etti. Ancak günler süren çatışmaların ardından güçleri tükendi. Yenilgi artık uzak bir ihtimal olmaktan çıkmış, herkesin önünde duran acı bir gerçeğe dönüşmüştü.

Kanat Han'ın Esir Düşmesi Savaşın gidişatı değiştikçe Kanat Han'ın durumu da zorlaştı. Birçok savaşçı hayatını kaybetmiş, bazıları da dağlara çekilmişti. Silah ve mühimmat yetersizdi. Çarlık birlikleri ise sürekli güçleniyordu. Kanat Han elindeki imkânlarla daha fazla direnemedi ve sonunda esir düştü. Bir zamanlar çevresinde toplanan gençlerin lideriyken artık düşmanın elindeydi. Onun yakalanması, direnişçiler için ağır bir darbe oldu. Savaş alanında yenilgi yaşanırken köylerde de insanlar artık yurtlarını nasıl terk edeceklerini düşünmeye başlamıştı.

Göç

Ürkün Ayaklanmanın yenilgisinden sonra halk yurtlarını terk etmeye başladı. İnsanlar yanlarına alabildikleri hayvanları, yiyecekleri ve birkaç eşyayı alarak yola çıktı. Evler birer birer boşaldı. İnsanlar geride bıraktıkları topraklara son kez bakıyordu. Anneler çocuklarını yanlarından ayırmamaya çalışıyor, yaşlılar gençlerin yardımına tutunuyordu. Bu, gönüllü bir göç değildi. İnsanlar ölüm ve şiddet korkusuyla doğup büyüdükları topraklardan koparılıyordu. Önlerinde Çin'e uzanan uzun ve bilinmeyen bir yol vardı. Arkalarında ise evleri, toprakları ve kaybettikleri yakınları kalıyordu.

Çin'e Doğru Kafile Talaa-Bulak, Buçuk ve Ortok-Too üzerinden ilerledi. Yol uzadıkça insanların gücü tükenmeye başladı. Çocuklar açlıyor, hayvanlar ürküyor, aileler kalabalığın içinde birbirlerini kaybediyordu. Bazı yaşlılar yürüyemiyor, gençler onları taşımaya çalışıyordu. Herkes yanında taşıyabileceği kadar eşya almıştı. Geride kalan evler ve topraklar artık çok uzaktaydı. İnsanlar yine de durmadan ilerliyordu. Çünkü geriye dönmek daha büyük bir tehlike anlamına geliyordu. Bu uzun yol boyunca ölüm korkusu, yorgunluk ve ayrılık insanların peşini bırakmadı.

Kümüşay Göç sırasında Kümüşay da halkın yaşadığı büyük acılara tanık oldu. Yaşlılar, kadınlar ve çocuklar aynı yolda ilerliyordu. Fakat her geçen saat yeni bir kayıp getiriyordu. Bazı aileler yakınlarını kaybediyor, bazıları kalabalığın içinde onları bir daha bulamıyordu. Anneler çocuklarını korumaya çalışıyor, yaşlılar gençlerin yardımına ihtiyaç duyuyordu. Kümüşay'ın gözlerinden yaşlar süzülürken çevresindeki insanların yüzlerinde de aynı acı vardı. Kimse nereye kadar gideceklerini bilmiyordu. Yine de katile ilerliyordu. Çünkü arkalarında ölüm, önlerinde ise bilinmeyen bir hayat vardı.

Karakol Dağlarında Katliam Karakol çevresindeki dağlarda göç kafilesi Çarlık birliklerinin saldırısına uğradı. Pokrovka'da yüzlerce Kırgız çadırı ateşe verildi. İnsanlar canlarını kurtarmak için dağlara ve vadilere doğru kaçıştı. Çocukların ağlamaları ve kadınların çığlıkları silah seslerine karışıyordu. Alimkul ve Cunuş'un öncülüğündeki otuz kişilik savaşı grubu da bu bölgede bulunuyordu. Göç eden insanların çoğunda ateşli silah yoktu; ellerinde daha çok mızrak ve kılıç vardı. Çarlık askerleri ise otomatik tüfeklerle ateş açıyordu. Dağ yolları bir anda büyük bir savaş alanına dönüştü.

Alimkul ve Cunuş'un Direnişi Alimkul ve Cunuş, göç eden insanları korumak için savaşımaya devam etti. Yanlarındaki küçük savaşı grubuyla Çarlık birliklerine karşı koydular. Alimkul en zor anlarda bile sakinliğini koruyor, çevresindekilere cesaret veriyordu. Cunuş da onun yanında savaşıyor, geri çekilenleri toparlamaya çalışıyordu. Çatışma sırasında bazı savaşılar yaralandı, bazıları hayatını kaybetti. Buna rağmen iki arkadaş mücadeleyi bırakmadı. Onların direnişi, birçok insanın kaçıp dağlara sığınmasına zaman kazandırdı. Ancak savaş sona erdiğinde geride büyük bir yıkım vardı. Hayatta kalanlar yine yola devam etmek zorundaydı.

Kırk Kilometrelik Kanlı Yol Çatışmalar yaklaşık yirmi dört saat sürdü. Karabatkak'tan Santaş'a kadar, Tüp bölgesi de dâhil olmak üzere yaklaşık kırk kilometrelik alana hayatını kaybeden Kırgızların bedenleri yayıldı. Yol boyunca aileler yakınlarını arıyor, fakat çoğu zaman yalnızca ölümle karşılaşılıyordu. Çocuklar yetim, kadınlar dul kalmıştı. Savaş alanında kalan bedenler kurtların ve akbabaların önünde kaldı. Hayatta kalanlar ise yas tutacak zaman bulamadan yollarına devam etti. Onları bekleyen tek yön Çin'e doğruydı. Arkalarında kalan yol, Kırgız halkının yaşadığı büyük felaketin sessiz tanığı olarak uzanıyordu.

Ak Ögüz Geçidi ve Çin Göç kafilesi bütün bu acıların ardından Ak Ögüz geçidine ulaştı. İnsanlar yorgun, hayvanlar bitkindi. Birçok aile yol boyunca yakınlarından birini kaybetmişti. Yanlarında taşıdıkları eşyalar azalmış, fakat yaşadıkları acı daha da ağırlaşmıştı. Dağları aşarak Çin topraklarına ulaştıklarında geride bıraktıkları yurt artık çok uzaktaydı. Fakat sınırı geçmek yaşananları sona erdirmedi. Önlerinde bilinmeyen bir hayat vardı. Arkalarında ise evler, topraklar ve ölen yakınları kalmıştı. Ürkün, hayatta kalanların hafızasında silinmeyecek bir acı olarak yaşamaya devam edecekti.

KARAKTER ANALİZİ

Alimkul

Alimkul, *Kanlı Yıllar* romanında halkın yaşadığı acıları kendi hayatında taşıyan önemli karakterlerden biridir. O yalnızca Çarlık askerlerine karşı savaşı bir savaşı değil; aynı zamanda şair, ezgi söyleyen bir ozan, arkadaş ve halkın derdine ortak olan duyarlı bir insandır. Romanda farklı sahnelerde ortaya çıkan bu yönleri, Alimkul'u tek boyutlu bir kahraman olmaktan çıkarır. Ocak başında söylediği ezgilerde halkın yaşadığı sıkıntıları dile getirirken, savaş meydanında en ön saflarda yer alır. Çin'e doğru gerçekleşen zorlu göç sırasında da mücadele etmeyi sürdürür. Alimkul'un karakteri özellikle cesur, duyarlı, dayanıklı ve neşeli özellikleri üzerinden anlaşılabilir.

Cesur Alimkul'un cesareti en açık biçimde Çarlık askerleriyle yapılan göğüs göğse çarpışmalarda görülür. O, savaşın gerisinde kalmayı ya da kendisini korumayı seçmez; Er Cunuş ile birlikte en ön saflarda savaşı. Bu durum onun cesaretinin yalnızca anlatıcının verdiği bir özellik olmadığını, davranışlarıyla ortaya konduğunu gösterir. Ayaklanmanın başarısız olmasından sonra da cesaretini kaybetmez. Çin'e doğru kaçan halkı takip eden Çarlık askerlerine karşı Cunuş ve otuz kişilik savaşı grubuyla mücadele eder. Böylece Alimkul'un cesareti yalnızca savaşmakla sınırlı kalmaz. Kendi hayatını tehlikeye atarak göç eden insanların kaçabilmesi için zaman kazanmaya çalışır.

Duyarlı Alimkul'un duyarlılığı en çok halkla kurduğu ilişkide ortaya çıkar. Ocak başında toplanan insanlara söylediği ezgiler, onun sıradan insanların yaşadığı acıları ne kadar yakından hissettiğini gösterir. Söyledikleri yalnızca birer şarkı değildir; halkın korkularını, öfkesini ve umutlarını dile getirir. Özellikle halkın birlik olması gerektiğini anlatması, onun insanların yaşadığı sorunlara kayıtsız kalmadığını gösterir. Alimkul'un duyarlılığı yalnızca sözlerinde de kalmaz. Göç sırasında halkın Çarlık askerlerinin saldırılarına uğraması karşısında Cunuş ve diğer savaşçılarla birlikte insanları korumaya çalışır. Böylece başkalarının acısını paylaşan ve gerektiğinde onlar için harekete geçen bir karakter olarak karşımıza çıkar.

Dayanıklı Alimkul'un dayanıklılığı, savaşın en ağır anlarında bile mücadeleyi sürdürmesinde görülür. Çatışmalarda birçok genç ölür, bazıları yaralanır ve savaşçıların morali giderek bozulur. Buna rağmen Alimkul kendisini tamamen bırakmaz. Romanda üç genç savaşçının yaralarından dolayı öldüğü, diğerlerinin ise iyileştiği bir sahnede Alimkul'un içinde büyük bir acı taşımasına rağmen neşesini koruduğu anlatılır. Burada onun dayanıklılığı özellikle dikkat çeker. Çünkü Alimkul'un güçlü olması acı çekmediği anlamına gelmez. Tam tersine, acının farkındadır; fakat bu acının kendisini ve çevresindekileri tamamen yenmesine izin vermez. Böylece zor zamanlarda ayakta kalabilen güçlü bir karakter olarak belirginleşir.

Neşeli Alimkul'un neşeli kişiliği, romanın en acı sahneleriyle yan yana geldiğinde daha da anlam kazanır. Savaşta insanların öldüğü, yaralandığı ve halkın büyük bir korku içinde olduğu anlarda bile Alimkul gülümsemeyi ve çevresine moral vermeyi başarır. Özellikle üç genç savaşçının öldüğü sahneden sonra anlatıcının onu hâlâ neşeli ve gülerken göstermesi bu özelliğini açıkça ortaya koyar. Ancak onun neşesi yaşanan acıları önemsemediği anlamına gelmez. Aksine, çevresindeki insanların umutsuzluğa kapılmaması için kendi duygularını kontrol etmeye çalışır. Bu yönüyle Alimkul'un neşesi basit bir kişilik özelliği olmaktan çıkar ve zor zamanlarda hem kendisini hem de çevresindekileri ayakta tutan bir güce dönüşür.

Kanat Han

Kanat Han, *Kanlı Yıllar* romanında ayaklanmanın önderlerinden biri olarak öne çıkan, ancak anlatıcı tarafından aynı zamanda eleştirilen karmaşık bir karakterdir. Halk tarafından önder seçilmesi, savaş öncesinde yaptığı konuşmalar ve Çarlık ordusuna karşı mücadele etmesi onun güçlü bir lider olarak görülmesini sağlar. Bununla birlikte, Çin'e doğru gerçekleşen göç sırasında halktan ayrıldığına dair anlatılanlar, bu olumlu görüntüyü sarsar. Kanat Han'ın karakteri bu karşıtlık üzerinden şekillenir. Bir yandan halkının geçmişine, inancına ve kimliğine bağlı bir önder olarak karşımıza çıkarken, diğer yandan anlatıcı tarafından güvenilirliği sorgulanan bir kişi hâline gelir. Bu yönleriyle Kanat Han vatansever, kararlı, etkili ve tartışmalı bir karakterdir.

Vatansever Kanat Han'ın vatanseverliği özellikle savaş öncesinde yaptığı konuşmalarda hissedilir. Savaş hazırlıkları sırasında halkına geçmişlerini hatırlatır ve büyük ataları Tagay'dan söz ederek onların aynı soydan geldiğini vurgular. Ardından eski atalarının yolundan gitmekten ve Türkistan'ın yiğitleri olarak tanınmaktan bahseder. Osmanlı Türklerinden söz ettiği başka bir konuşmasında ise Kırgızların diğer Türk topluluklarından geri kalmaması gerektiğini dile getirir. Onun gözündeki yaşanan mücadele yalnızca Çarlık yönetimine karşı çıkmaktan ibaret değildir; halkın tarihini, kimliğini ve inancını koruma anlamı da taşır. Bu düşüncelerini yalnızca konuşmakla bırakmayıp ayaklanmada önderlik etmesi, vatanına ve halkına bağlılığının davranışlarına da yansıdığını gösterir.

Kararlı Kanat Han'ın kararlılığı, ayaklanmaya giden süreçte ve savaş hazırlıklarında belirginleşir. Romanda onun Rus yönetimine karşı mücadele etme düşüncesini uzun zamandır taşıdığı ve uygun zamanı beklediği anlatılır. Ayaklanma başladığında ise bu düşüncesinden vazgeçmez ve halkın önderliğini üstlenir. Onun çevresinde toplanan gençler tüfek, mızrak ve kılıçlar hazırlamaya, iyi atları seçmeye ve savaş grupları oluşturmaya başlarlar. Çarlık ordusunun modern silahlarla donatılmış olması isyancıların durumunu giderek zorlaştırır. Buna rağmen Kanat Han mücadeleyi hemen bırakmaz ve savaşmaya devam eder. Birliklerinin yenilmesi ve sonunda esir düşmesi, onun mücadeleden kendi isteğiyle vazgeçtiğini değil, güçlü bir ordu karşısında direnişin yenildiğini gösterir.

Etkili Kanat Han'ın lider olarak etkisi, halkın onu kendi iradesiyle önder seçmesiyle açıkça görülür. Ayaklanma sırasında insanlar onun çevresinde toplanır ve savaş hazırlıklarını onun önderliğinde

sürdürürler. Kanat Han'ın konuşmaları da bu etkinin nasıl oluştuğunu anlamaya yardımcı olur. Atalarından, Türkistan'dan, Osmanlı Türklerinden ve dinden söz ederek insanlara yalnızca savaşmaları gerektiğini söylemez; onlara ortak bir geçmiş ve kimlik duygusu da aşılama çalışır. Özellikle halkın birlik olması ve kendi tarihine sahip çıkması üzerine söyledikleri, onun insanları düşünceleriyle etkilemeye çalıştığını gösterir. Ancak anlatıcı bu yönünü bütünüyle olumlamaz. Kanat Han'ın sözlerinde görülen Pan-Türkist ve Pan-İslamcı düşünceler, romanın yazıldığı dönemin ideolojik bakışı içinde eleştirel bir anlam kazanır.

Çelişkili Kanat Han'ın karakterindeki en belirgin çelişki, halkın önderi olarak gösterilmesiyle göç sırasında sergilediği davranış arasındaki karşıtlıkta görülür. Ayaklanmanın yenilgisinden sonra halk, canını kurtarmak için yanında götürbildiği eşyaları ve hayvanları alarak Çin'e doğru yola çıkar. Kanat Han ve ailesi de başlangıçta bu büyük göç kafilesinin içindedir. Ancak anlatıcı, daha sonra Kanat Han'ın kendi adamlarıyla birlikte kalabalıktan gizlice ayrıldığını ve halkı geride bıraktığını ileri sürer. Bu durum, daha önce savaş sırasında halkın başında duran Kanat Han'ın görüntüsüyle çelişir. Çünkü halkın en zor anında yanında olması beklenen bir liderin göç sırasında onlardan ayrılması, onun liderliğini sorgulanır hâle getirir. Böylece Kanat Han, romanda hem halkı için savaşan bir önder hem de en kritik anda halkından uzaklaştığı söylenen çelişkili bir karakter olarak şekillenir.

Çolponkul

Çolponkul, Solto boyunun liderlerinden biridir. Çarlık Valisi, yerli yöneticilerden askere gönderilecek gençlerin listesini istediğinde Çolponkul elindeki listeyi Vali'ye verir. Listede 18–45 yaş arasındaki gençlerin isimleri vardır. Aynı olayda Bular Moguy liste vermeyi reddeder ve bunun üzerine tutuklanır. Çolponkul ise Vali'ye karşı çıkmaz. Bu olay, onun halkın yanında olmadığını ve Çarlık yönetiminin isteklerine uyduğunu gösterir. Roman boyunca Çolponkul, halkın yaşadığı sıkıntılara karşı duyarsız kalan olumsuz bir karakter olarak anlatılır.

İşbirlikçi Çolponkul'un Çarlık yönetimiyle işbirliği yaptığı en açık sahne, Vali'nin asker listesini istediği bölümdür. Vali, 18–45 yaş arasındaki gençlerin isimlerini ister. Çolponkul da elindeki listeyi hiç karşı çıkmadan teslim eder. Böylece gençlerin Çarlık ordusuna alınmasının önünü açar. Aynı sırada Bular Moguy liste vermeyi reddeder ve halkının özgürlüğünü savunur. Bular Moguy bu yüzden tutuklanırken Çolponkul herhangi bir tepki göstermez. Aynı olay karşısında iki farklı davranış görülür: Bular Moguy direnmeye çalışır, Çolponkul ise Vali'nin istediğini yapar.

Çıkarıcı Çolponkul'un çıkarıcı yönü, zenginlerle fakirlerin askerlik konusunda farklı muamele gördüğü sahnelerde görülür. Fakir aileler oğullarını askere göndermek zorunda kalırken zenginler para veya mal vererek kendi çocuklarını kurtarabilir. Çolponkul bu duruma karşı çıkmaz. Üstelik gençlerin isimlerinin bulunduğu listeyi Vali'ye teslim eder. Böylece halkın, özellikle de fakir ailelerin daha fazla sıkıntı çekmesine yol açan uygulamanın içinde yer alır. Çolponkul'un kendi konumunu koruması, halkın yaşadığı sorunların önüne geçer.

Baskıcı Çolponkul'un baskıcı yönü, gençlerin zorla askere alınması sürecinde görülür. Çarlık yönetimine karşı çıkanlar tutuklanmak veya sürgüne gönderilmekle tehdit edilir. Yerli yöneticiler de bu emirlerin uygulanmasına yardım eder. Çolponkul'un Vali'ye asker listesini vermesi bu sürecin önemli bir parçasıdır. Listede adı bulunan gençlerin kendi istekleri sorulmadan askere gönderilmesi, aileler arasında büyük korkuya neden olur. Çolponkul ise bu korkuya rağmen halkın yanında durmaz ve uygulamanın devam etmesine yardımcı olur.

Korkak Çolponkul'un korkaklığı en çok Bular Moguy ile karşılaştırıldığında görülür. Vali asker listesini istediğinde Bular Moguy açıkça karşı çıkar ve liste vermeyi reddeder. Tutuklanacağını bilmesine rağmen geri adım atmaz. Çolponkul ise aynı durumda Vali'ye karşı çıkmaz ve listeyi teslim eder. Bular Moguy cezalandırılmayı göze alırken Çolponkul kendisini böyle bir tehlikeye atmaz. Bu sahne, Çolponkul'un Çarlık yönetimine karşı çıkacak cesareti göstermediğini ve güvenliğini halkın çıkarlarının önünde tuttuğunu düşündürür.

TEMALAR

Baskı: Adaletsizlik ve Halkın Çektiği Acılar

Çarlık yönetiminin halk üzerindeki baskısı arttıkça Kırgızların yaşadığı sıkıntılar da giderek büyür. Vali, yerel yöneticilerden askere alınacak gençlerin listesini istediğinde Çolponkul, on sekiz ile kırk beş yaş arasındaki erkeklerin isimlerini içeren listeyi Vali'ye verir. Bu gençler ailelerinden koparılıp Çarlık ordusuna gönderilecektir. Bular Moguy ise halkının zorla askere alınmasına karşı çıkar ve liste vermeyi reddeder. Bunun üzerine tutuklanarak Almatı'ya gönderilmesi emredilir. Bu iki yöneticinin farklı tutumu, dönemin baskı ortamını açıkça gösterir.

Zorunlu askerlikten en çok yoksul aileler zarar görür. Fakirler oğullarını askere vermek zorunda kalırken, varlıklı aileler para veya mal karşılığında çocuklarını bu yükümlülüğten kurtarabilir. Böylece halk arasında zaten var olan eşitsizlik daha da belirginleşir. Bunun yanında Kırgızların verimli topraklarına ve su kaynaklarına da el konulur. Ağır vergiler ve sürekli baskı, insanların geçimini giderek zorlaştırır.

Köylerde korku yayılırken halkın öfkesi de büyümeye başlar. Bazı aileler oğullarını saklar. Bazıları ise yaklaşan çatışmayı sezmiş gibi ellerindeki aletleri tamir ettirir. Oraklar, baltalar, kılıçlar ve tırpanlar us-talara götürülür; bazı sıırıkların uçlarına mızrak ve süngüler takılır. Demirciler gece gündüz çalışarak silah hazırlamaya başlar. Günlük hayatta kullanılan bu araçların savaş için hazırlanması, halkın artık direnmeye hazırlandığını gösterir.

Sonunda biriken öfke ayaklanmaya dönüşür. Kırgız savaşçılar Çarlık birlikleriyle çatışmaya girer, ancak karşılarında daha iyi silahlanmış ve takviye alan bir ordu vardır. Çatışmalar sırasında çok sayıda insan öldürölür, köyler yakılır ve aileler parçalanır. Şiddetin hedefinde yalnızca savaşçılar yoktur; kadınlar, çocuklar ve yaşlılar da büyük acılar yaşar.

Ayaklanmanın yenilgisinden sonra halk evlerini terk ederek Çin'e doğru kaçmak zorunda kalır. Yan-larına alabildikleri eşyaları ve hayvanları alırlar. Yol boyunca çocuklar ağlar, anneler onları korumaya çalışır, korkan hayvanlar sağa sola kaçır. İnsanlar birbirlerini kaybeder, birçok kişi hayatını kaybeder. Böylece baskı yalnızca insanların özgürlüğünü değil, evlerini, ailelerini ve alıştıkları hayatı da ellerinden alır.

Örnek Sahne: Çin'e doğru ilerleyen kafiide herkes eline geçirebildiği eşyaları ve hayvanları yanında götürmeye çalışır. Ancak yolculuk ilerledikçe düzen bozulur. Çocukların ağlaması, annelerin onları korumaya çalışması ve korkmuş hayvanların sağa sola kaçması ortalığı karıştırır. İnsanlar birbirlerini kaybetmeye başlar. Kimi yakınını ararken kimi elindeki son eşyasını bile yitirir. Arkalarında bıraktıkları köyler artık güvenli değildir. Önlerinde ise neyle karşılaşacaklarını bilmedikleri uzun bir yol vardır. Bu sahne, yaşanan baskının halkı yalnızca yerinden etmediğini, aile düzenini ve günlük hayatın bütün güvenliğini de parçaladığını gösterir.

Direnış: Ayaklanma

Çarlık yönetiminin asker toplama emri halk arasında direnişı giderek büyütür. Vali, yerel yöneticil-erden asker listelerini istediğinde Bular Moguy liste vermeyi reddeder. Dungan halkının Ruslara asker ver-meyeceğini açıkça söyler ve halkına özgürlük verilmesini ister. Bunun üzerine Vali öfkelenir ve Bular Moguy'un tutuklanarak Almatı'ya gönderilmesini emreder. Çolponkul ise elindeki listeyi Vali'ye teslim eder. Aynı olay karşısında iki yöneticinin farklı karar vermesi, direniş ile iş birliğı arasındaki ayrımı belirginleştirir.

Baskı arttıkça direniş köylere de yayılır. Genç Kırgızlar, yerel yöneticilerin resmî evraklarda kullandıkları mühürlere el koyar ve yöneticilerin toplantı yapmasını engellemeye başlar. Böylece karşı çıkış yalnızca sözle sınırlı kalmaz; Çarlık yönetiminin yerel düzeydeki işleyişini doğrudan engellemeye dönüşür. Halkın silah hazırlıkları da bu sürecin başka bir göstergesidir. Demirciler orak, balta, kılıç ve tırpanları onarıırken bazı insanlar sıırıkların uçlarına mızrak ve süngüler yerleştirir.

Daha sonra çatışmalar farklı bölgelere yayılır. Kazaklar ve Kırgızlar bazı yerleşim yerlerini kuşatır, ele geçirilen tüfek ve mermiler savaşçılar arasında dağıtılır. Isık Göl bölgesinde yaklaşık yüz yetmiş tüfek ve kırk bin mermi ele geçirilmesi, direnişin artık silahlı bir mücadeleye dönüştüğünü gösterir.

Ancak ayaklanma sırasında ihanet de belirginleşir. Çolponkul ve Cantay, Çar'ın emrine uyarak asker vermek ister. Bazı zenginler ise halka dağıtılan silahların bir kısmını kendilerine almaya çalışır. Buna karşılık bazı savaşçılar silahlarını ağalara vermeyi reddeder. Böylece aynı toplum içinde halkın yanında duranlarla kendi çıkarlarını koruyanlar arasındaki ayrım daha da belirginleşir.

Sonunda daha güçlü silahlara sahip Çarlık birlikleri üstünlük sağlar. Bazı Kırgızların taraf değiştirmesi ve silah eksikliği de direnişi zayıflatır. Ayaklanmanın yenilmesi, yalnızca askerî güç farkını değil, birlik içinde yaşanan bölünmelerin de sonuçlarını ortaya koyar.

Örnek Sahne: Isık Göl bölgesindeki çatışmalar sırasında savaşılar yaklaşık yüz yetmiş tüfek ve kırk bin mermi ele geçirir. Silahlar daha sonra farklı bölgelere dağıtılır. Ancak silahların paylaşılması sırasında varlıklı kişiler bunların bir kısmını kendileri için almak ister. Bazı yiğitler buna karşı çıkar ve ellerindeki silahları ağalara teslim etmez. Böylece savaşın ortasında bile kimin halkın yanında olduğu açıkça görülür. Silahların kimin elinde kalacağı üzerine yaşanan bu gerilim, ayaklanmanın yalnızca Çarlık güçleriyle yapılan bir mücadele olmadığını; halkın kendi içindeki çıkar çatışmalarının da direnişi etkilediğini gösterir

Liderlik: Halkın Birliği

Birlik ihtiyacı, insanların bir araya gelerek karşı karşıya kaldıkları baskıları konuşmalarıyla ortaya çıkar. İnsanlar ocak başında toplanarak vergilerden, zorunlu askerlikten ve halkın gördüğü muameleden söz ederler. Bu konuşmalar, direniş göstermek istiyorlarsa birlikte hareket etmeleri gerektiği düşüncesini doğurur. Bu ortak anlayış zamanla eyleme dönüşür. Gençler orak, balta, kılıç ve diğer araçlarını onartmaya başlarken, demirciler de dağlık ormanlarda silah üretmek için çalışır. Bu sahneler, sıradan insanların korkudan ortak bir direniş anlayışına doğru ilerlediğini gösterir.

Ayaklanma yayıldıkça liderlik daha önemli hâle gelir. Alımkul ve Cunuş çatışmalara katılır ve tehlikeli anlarda halkın yanında kalırlar. Kıdır da halkın yanında duran liderlerden biri olarak öne çıkar. Buna karşılık Çolponkul ve Cantay, Çarlık yönetimiyle iş birliği yapan kişiler olarak onlardan ayrılır. Bu karakterler arasındaki karşıtlık, çatışma ortamında liderliğin kimin yanında durulacağına ilişkin bir tercih olduğunu gösterir.

Kanat Han'ın rolü, halkın onu lider olarak seçmesiyle daha belirgin hâle gelir. Savaşılar örgütlenir, silah toplar, atları seçer ve savaşa hazırlanır. Kanat Han'ın liderliği direnişe daha belirgin bir yapı kazandırır; ancak sahneler, bir hareketi birlik içinde tutmanın ne kadar zor olduğunu da gösterir. Bazı Kırgızlar taraf değiştirirken, varlıklı kişiler kendi çıkarlarını korumaya çalışır ve savaşıların yeterli silah ve askerî malzemesi bulunmaz.

Son çatışmalar, bu birliğin hem gücünü hem de zayıflığını ortaya koyar. Alımkul ve Cunuş halkla birlikte savaşıırken, Kanat Han daha güçlü silahlara sahip Çarlık birliklerine karşı direnişe önderlik eder. Gösterdikleri cesarete rağmen isyancılar, Çarlık ordusunun modern silahları ve takviye birlikleriyle baş edemez. Sonunda ayaklanma yenilgiye uğrar. Buna rağmen hazırlık, dayanışma ve savaş sahneleri, ortak bir mücadeleyle karşı karşıya kalan sıradan insanların ve liderlerinin nasıl bir araya geldiğini gösterir.

Örnek Sahne: Dağlardaki çatışmalar sırasında Alımkul ve Cunuş, yaklaşık otuz savaşıdan oluşan bir gruba önderlik ederken daha büyük bir halk kitlesi güvenli bir yere ulaşmaya çalışır. Karşılarında otomatik tüfeklerle donatılmış Çarlık askerleri vardır. Sıradan insanların çoğunda ateşli silah bulunmaz; ellerinde yalnızca mızrak ve kılıçlar vardır. Askerler yaklaştığında Alımkul ve Cunuş halkı geride bırakıp kaçmaz. Karşılık verir ve şiddetli bir çatışmaya girerler. Bu sahne, liderliği tehlikeli bir durumun içinde gösterir: Alımkul ve Cunuş mücadeleyi güvenli bir mesafeden yönetmez, çevrelerindeki insanların maruz kaldığı tehlikeyi bizzat paylaşırlar.

Göç: Ürkün / Yurdun Kaybı

Ayaklanmanın yenilgiye uğramasının ardından Kırgız halkı yaşadığı topraklardan ayrılmak zorunda kalır. Kafiler Talaa-Bulak, Buçuk ve Ortok-Too üzerinden Çin'e doğru ilerler. İnsanlar yanlarına alabildikleri yiyecekleri, eşyaları ve hayvanları götürmeye çalışır. Ancak kalabalığın büyüklüğü ve yolun zorluğu nedeniyle aileleri bir arada tutmak giderek güçleşir. Bu ayrılığın temelinde yeni bir yerde yaşama isteği değil, kendi topraklarında artık güven içinde kalamamak vardır.

Karakol çevresine ulaşıldığında halkın ilerleyişi silahlı çatışmalar nedeniyle daha da zorlaşır. Alımkul ve Cunuş, bir grup savaşıyla birlikte geride kalanları korumaya çalışır. Kırgız savaşıların çoğu mızrak ve kılıçlarla mücadele ederken Çarlık askerleri otomatik tüfeklerle donatılmıştır. Bu eşitsizlik, halkın güvenli bir yere ulaşma çabasını sürekli bir tehlike altında bırakır.

Yurdundan ayrılmak, insanların yalnızca evlerini terk etmesi anlamına gelmez. Köyler, tarlalar, hayvanlar ve yıllar boyunca oluşturulan topluluk düzeni geride kalır. Ailelerin parçalanması ve insanların

öldürülmesi, geride bırakılan hayatın bütünlüğünü de bozar. Çin'e ulaşanlar kurtarabildikleri birkaç eşya ile yeni bir hayata başlamak zorunda kalır. Doğup büyüdüğü topraklar ise artık günlük hayatlarının bir parçası olmaktan çıkar.

Bu nedenle Ürkün, Kırgız halkının yurduyla olan bağının kopması olarak da görülür. İnsanlar sınırı geçerek başka bir ülkeye ulaşsa da geride bıraktıkları hayatı yeniden kuramazlar. Daha önce güven ve aidiyet duygusu veren topraklar, artık ulaşılması zor bir geçmişe dönüşür.

Örnek Sahne: Pokrovka'da yaklaşık sekiz yüz Kırgız çadırının yakılması, bu kopuşun en somut görüntülerinden biridir. Çadırların her biri bir ailenin yaşam alanıdır; içinde günlük hayatın sürdüğü, eşyaların bulunduğu ve insanların kendilerini güvende hissettiği bir yeri temsil eder. Ateş yayıldıkça bu yaşam alanları birer birer ortadan kalkar. İnsanların geride bıraktıkları yer artık olduğu gibi durmamaktadır. Bu yüzden Pokrovka'daki yangın yalnızca fiziksel bir tahribat değildir. İnsanların geri dönebilecekleri bir yurdun da ortadan kaldırılması anlamına gelir.

Tarih: Millî Kimlik

Millî kimlik, geçmişe ve ortak bir tarihe duyulan bağlılıkla şekillenir. Bu durum özellikle Kanat Han'ın savaş öncesindeki konuşmalarında belirginleşir. Kanat Han, yaşanan çatışmayı yalnızca o dönemin siyasî olayları içinde değerlendirmeyi; halkın geçmişini hatırlatarak içinde bulunduğu mücadeleye daha geniş bir anlam kazandırmaya çalışır.

Konuşmalarından birinde Tagay'dan söz eder ve onu "büyük atamız" olarak nitelendirir. Kırgızların onun soyundan geldiğini söyleyerek halkın ortak bir geçmişe sahip olduğunu vurgular. Böylece aynı topluluk içinde bulunan insanlar arasında ortak bir kök ve aidiyet duygusu oluşturur. Geçmişteki ataların hatırlatılması, içinde bulunulan zor zamanlarda halkın kimliğine yeniden dönmesini sağlar.

Kanat Han'ın sözleri yalnızca Kırgızların kendi geçmişiyle sınırlı değildir. Osmanlı Türklerinden de söz eder ve onların Kırgızlara benzediğini söyler. Çarkımbay'ın İstanbul'da eğitim gördüğünü ve oradaki insanların örf ve âdetlerini öğrendiğini anlatır. Bu ayrıntı, Kırgızların başka Türk topluluklarıyla olan bağının da onun düşüncesinde önemli bir yer tuttuğunu gösterir.

Timur'a yaptığı gönderme ise geçmişteki güçlü kişilerin bugüne örnek olarak kullanıldığını gösterir. Kanat Han, atalarının yolundan gitmekten ve Timur gibi güçlü olmaktan söz eder. Başka bir konuşmasında da kendilerinin bir Türk atanın evlatları olduğunu söyleyerek geri kalmamaları gerektiğini vurgular. Böylece tarih, yalnızca geçmişte yaşanmış olayların bütünü olmaktan çıkar; bugünkü davranışlar için bir ölçü hâline gelir.

Kanat Han'ın kimlik anlayışında din ve eğitim de önemli bir yere sahiptir. Dini uğruna canını feda etmeye hazır olduğunu söyler ve halkının eğitim görmesini ister. Bu sözler, onun halkın geleceğini yalnızca savaşın sonucuyla değil, inanç ve bilgiyle de ilişkilendirdiğini gösterir. Geçmişe, ortak köklere ve kültürel değerlere yaptığı göndermeler, halkın yaşadığı dönemi daha geniş bir tarih içinde değerlendirmesine yardımcı olur.

Örnek Sahne: Kanat Han'ın halkın karşısında yaptığı konuşmada geçmiş ile bugün iç içe geçer. Konuşması sırasında Tagay ve Timur gibi tarihî şahsiyetlerden söz eder, ardından Osmanlı Türklerine ve İstanbul'a değinir. Dinleyenlerin önünde yalnızca içinde bulundukları çatışmayı değil, kendilerinden önce yaşamış insanların bıraktığı mirası da gündeme getirir. Bu konuşma, halkın kendisini yalnızca o günün olayları içinde değil, daha uzun bir tarihî geçmişin devamı olarak görmesini sağlar. Kanat Han'ın geçmişten örnekler vermesi, ortak bir kökene sahip olma düşüncesini güçlendirir ve yaşanan mücadeleyi kişisel bir anlaşmazlığın ötesine taşır.